

JAKOŚĆ ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO A UZALEŻNIENIE INTERPERSONALNE (CZĘŚĆ II)¹

I. Teoretyczne wprowadzenie do badań

1. Pojęcie małżeństwa i jakości związku małżeńskiego

Małżeństwo to „uznany i regulowany przez prawo trwały związek mężczyzny i kobiety zawarty dla utworzenia rodziny”; lub też „mąż i żona, para małżeńska, małżonkowie” (Słownik Współczesnego Języka Polskiego, 1996, s. 495).

W ujęciu psychologicznym małżeństwo jest jednością dwóch różnych indywidualności, dwóch niepowtarzalnych osobowości, które decydują się spędzić dalsze życie razem (Ziemska, 1975, s. 55). Psychologia opisuje relacje, jakie zachodzą między mężem i żoną, a także pomiędzy małżonkami a dziećmi oraz dalszą rodziną. Akcentuje wzajemne potrzeby, oczekiwania, pragnienia, emocje, temperamenty, sposoby komunikowania się, modele wychowawcze stosowane wobec dzieci (Tokarczyk, 1999, s. 81).

Małżeństwo jest dynamiczną wspólnotą, dzięki której człowiek ma szansę zrealizować swoje oczekiwania, zaspokajać potrzeby, a także wyzwolić się z egoizmu i wzbogacić swoją osobowość, otwierając się na potrzeby drugiego człowieka (Ryś, 1999, s. 5).

„Jakość” według Słownika Języka Polskiego (1988) to właściwość, wartość lub zespół cech stanowiących o tym, że dany przedmiot jest tym przedmiotem, a nie innym (tamże, t. 1., s. 820). Według Słownika Współczesnego Języka Polskiego (1996) „jakość” to zespół cech decydujących o ocenie danego wyrobu (tamże, s. 337).

Wysoka czy też dobra jakość związku małżeńskiego to innymi słowy powodzenie małżeńskie, szczęśliwy, udany związek lub sukces małżeński. Czynniki zewnętrzne konstytuującymi małżeństwo są między innymi: wzajemna miłość, osobowość małżonków, umiejętność komunikacji oraz rozwiązywania problemów, jak również dojrzałość psychiczna partnerów oraz dobór odpowiedniego współmałżonka. Do czynników zewnętrznych należą natomiast: sytuacja finansowa i poziom życia (Braun-

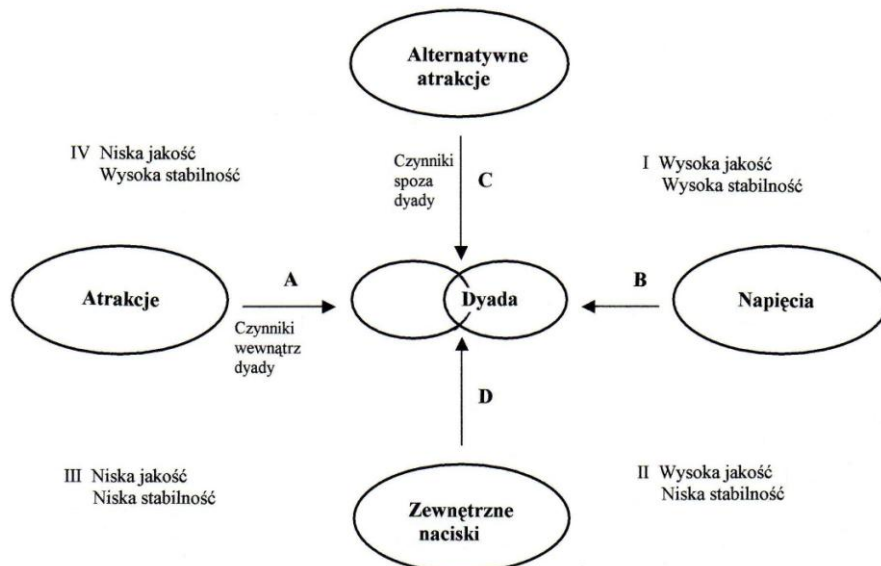
---

¹ Niniejsze opracowanie jest skrótem empirycznej części pracy magisterskiej napisanej w Instytucie Psychologii UKSW pod kierunkiem prof. UKSW dr hab. Marii Ryś. Jest kontynuacją artykułu zamieszczonego z Kwartalniku Naukowym FIDES ET RATIO, *Wokół uzależnień*, nr 4(8) 2011.

WOKÓŁ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I DYSFUNKCJI

Gałkowska, 1992, s. 20) oraz praca zawodowa kobiet, skład osobowy rodziny i zaangażowanie społeczne (Ryś, 1999, s. 102).

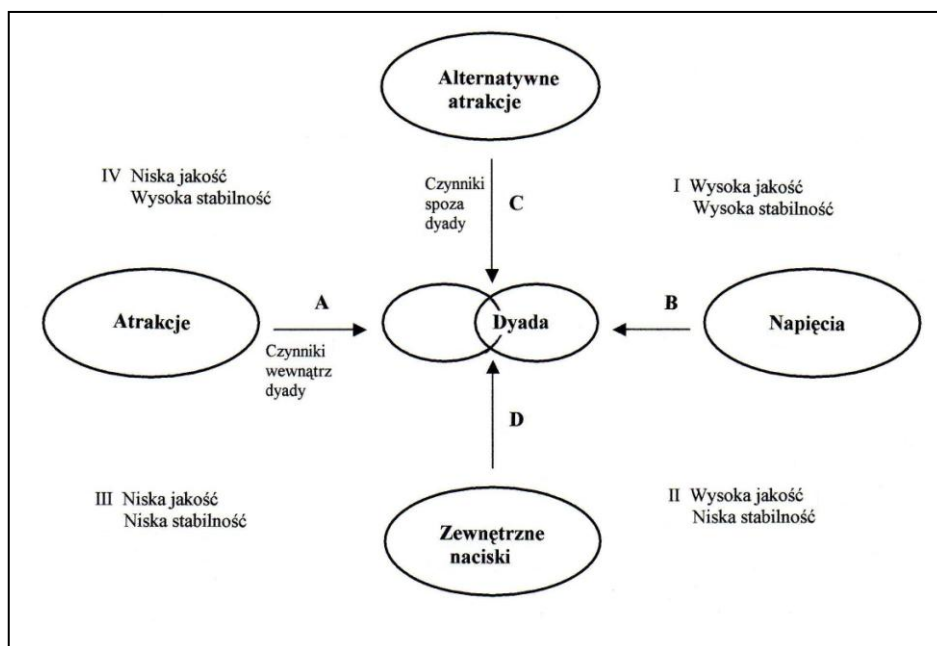
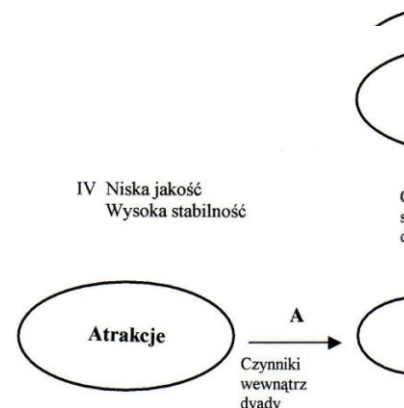
Jakość małżeństwa obejmuje wymiary takie, jak: przystosowanie, zadowolenie, powodzenie, szczęście oraz małżeńska integracja i komunikacja (Spanier, Lewis, 1979, 1982), a także stabilność małżeńską

ważniejsze czynniki

główny
źródło
konfliktów
w małżeństwie

Ryś

II

Oś

pozioma rysunku oznacza czynniki wewnętrzne wpływające na jakość małżeństwa. Wewnątrz osi znajduje się zestaw kosztów i nagród, które przesuwają diadę małżeńską według kontinuum – od niskiej do wysokiej jakości małżeństwa. Nagrody ujmowane są jako źródła atrakcyjności poruszające diadę w kierunku wysokiej jakości małżeństwa (wektor A). Koszty zaś to napięcia, konflikty, niezgoda, brak komunikacji poruszające diadę w kierunku niskiej jakości (wektor B). Pionowa oś rysunku prezentuje czynniki

spoza diady, które wpływają na stabilność małżeństwa. Oś ta rozciąga się wzdłuż kosztów i nagród (Spanier, Lewis, 1980, za: tamże, s. 20).

Czynnikami decydującymi o tworzeniu się satysfakcjonujących związków są: zaufanie, wzajemny szacunek, zaangażowanie w małżeństwo, okazywanie miłości, wsparcie w sprawach zawodowych, podobieństwo stylu życia, równość praw małżeńskich, brak destrukcyjnej zazdrości, aprobata przyjaciół partnera oraz gotowość współmałżonka do słuchania i skuteczne komunikowanie się (Sabatelli, Pearce, 1980, za: Nęcki, 1990, s. 253n).

Jan Rostowski (1987) wyróżnia trzy integralne makroskładniki, które budują i cementują związek małżeński. Są nimi empatia, intymność i zaangażowanie (tamże, s. 75-95). Bogdan Wojciszke (2005, s. 12) dodaje również namiętność jako istotną składową udanego związku. Czynniki te konstytuują małżeństwo, pogłębiają relacje między małżonkami oraz wzmacniają ich emocjonalną ekspresję, otwartość i wzajemną komunikację. Wspierają ponadto proces samorealizacji małżonków.

Istotny wpływ na jakość małżeństwa wywiera samoocena, jaką posiada dana osoba. Jeżeli osoba jest przekonana o swojej bezwartościowości i uważa, że w gruncie rzeczy nie warto jej kochać, będzie skłonna interpretować niejasne zachowania partnera jako wyraz braku miłości (Brockner, 1983; za: Wojciszke, 2005, s. 117).

Jednakowe dla obu płci badania sugerują, że wykształcone we wczesnym dzieciństwie style przywiązania mogą utrzymywać się także w późniejszych fazach życia i wpływają na jakość małżeńską² (Hazan, Shaver, 1987; za: Holmes, 2007, s. 129).

Reasumując, tworzenie udanego związku z partnerem w dorosłości bierze swój początek w procesie kształtowania przywiązania dziecka w pierwszych okresach jego życia.

2. Problematyka uzależnienia interpersonalnego

Zjawisko – w którym cała rodzina koncentruje swoje życie wokół potrzeb i zachowań jednej, chorej na uzależnienie osoby, a życie jej członków jest wypadkową przymusowego i okresowego zażywania przez tę osobę substancji – nosi nazwę współuzależnienia lub innymi słowy, uzależnienia interpersonalnego i polega na dysfunkcyjnej zależności od drugiej osoby (por. Sztander, 2006a, s. 7; Zaworska-Nikoniuk, 2000, s. 382).

Uzależnienie od drugiej osoby oznacza ulokowanie poczucia własnej wartości w opiniach i zachowaniu innej jednostki. Człowiek uzależniony pragnie uzyskać akceptację

---

² Wyróżnia się następujące style przywiązania: *Styl bezpieczny* (56% badanych) charakteryzuje osoby, które z łatwością zbliżają się do innych ludzi i nie sprawiają im kłopotu tworzenie bliskich, intymnych relacji z partnerem. Nie martwią się nadmiernie opuszczeniem. *Styl nerwowo-ambiwalentny* (19% badanych) cechuje osoby, które oczekują od innych większego zbliżenia, niż w rzeczywistości ma to miejsce. Często obawiają się porzucenia. Nie dowierzają uczciwym zamiarom partnera. Chcieliby całkowicie zlać się w jedno z ukochaną osobą. *Styl unikający* (25% osób) dotyczy osób, które często czują się skępowane bliskością z innymi. Stają się wówczas nerwowe. Trudno jest im całkowicie zaufać innym ludziom. Ich partnerzy zwykle domagają się od nich głębszego zawierzenia i otwarcia (Bowlby, 1969; za: Holmes, 2007, s. 129; por. także Mikulincer, Nachson, 1991; Feeney, Noller, 1990; za: Wojciszke, 2005, s. 90).

drugiej osoby, kosztem własnych potrzeb. Jego myśli, uczucia, oceny oraz podejmowane decyzje i system przekonań skoncentrowane są wokół nastrojów i zachowań drugiej osoby³.

Centralnym aspektem życia osób współzależnionych jest sprawowanie kontroli. W międzyosobowej relacji uwikłanie w drugą osobę powoduje ograniczenie albo zatracenie własnej tożsamości poprzez zaangażowanie tożsamością i problemami drugiej osoby (Hemflet, Minirth, Meier, 2004, s. 12).

W obrębie życia psychicznego jednostki współzależnienie dotyczy utrwalonego i nieracjonalnego systemu przekonań na temat picia alkoholu przez bliską osobę. Iluzoryczność przekonań obejmuje możliwości kontroli picia oraz skuteczność schematycznej relacji z osobą uzależnioną (Sztander, 2006b, s. 49-92). W obrębie działań współzależnienie oznacza ograniczone zdolności przeciwdziałania destrukcji, pomimo wyraźnych dowodów na jej istnienie. Jest to brak fizycznego i psychicznego dystansowania się i wycofania z relacji⁴.

Uzależnienie interpersonalne pojmowane jako choroba zawiera objawy takie, jak: "opiekuńczość, pełne litości skoncentrowanie się na alkoholiku; zakłopotanie; unikanie okazji do picia; przesunięcie we wzajemnych kontaktach; poczucie winy; obsesje; zamartwianie się; niepokój; kłamstwa; iluzje; rozczarowania; euforię; zamęt; problemy seksualne; złość; letarg; poczucie beznadziejności i krzywdy; rozpacz; zaprzeczanie" (Woititz, 1994, s. 25).

W uzależniającym związku następuje konwersja odpowiedzialności, co oznacza, że osoba chora obarcza odpowiedzialnością za swoje stany emocjonalne partnera i jednocześnie ponosi pełną odpowiedzialność za jego myśli, uczucia i reakcje (Wobiz, 2001, s. 20).

Uzależnienie interpersonalne ujmowane jako forma adaptacji do chronicznie destrukcyjnego układu diadycznego jest świadomym trwaniem w związku partnerskim z osobą uzależnioną (Mellibruda, 1999, s. 128). Uwarunkowane jest występowaniem silnej sytuacji stresowej, doświadczeniami wyniesionymi z dzieciństwa oraz globalnymi zmianami psychologicznego funkcjonowania jednostki (Mellibruda, Sobolewska, 1997, s. 24).

Uzależnienie interpersonalne prezentowane w nurcie zaburzeń osobowości traktowane jest jako zespół cech ukształtowanych w dysfunkcyjnej rodzinie. Osoba współzależniona posiada predyspozycje osobowościowe do inicjowania relacji emocjonalnie dla niej szkodliwych. Zakres pojęciowy terminu rodzina dysfunkcyjna dotyczy rodzin, w których nastąpiło jakiegokolwiek zaniedbanie potrzeb emocjonalnych, intelektualnych i duchowych (Forward, 1992, s. 28-137).

Współzależnienie jest to wadliwie ukształtowana postawa życiowa, która upośledza osobowy rozwój jednostki, możliwość dokonywania racjonalnych wyborów

---

³ M. Zubrzycka-Nowak, Czym jest uzależnienie od drugiej osoby? Dostępne: 25.01.2008:
<http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=111>

⁴ W. Sztander, Współzależnienie. Dostępne: 14.01.2009:
<http://www.psychologia.edu.pl/index.php?dz=sloownik&op=spis&id=206>

oraz sprawowania kontroli nad własnym życiem (Melody, 2008).

Współuzależnienie jako zaburzenie osobowości to „nie tylko i nie tyle efekt życia w bliskim kontakcie z osobą uzależnioną, co raczej pewien typ niedojrzałej osobowości, pewna skłonność do błędnych sposobów reagowania na problematyczne sytuacje życiowe oraz na zaburzone zachowania innych osób” (Dziewiecki, 2000, s. 109).

Współuzależnienie to efekt zaburzenia systemu rodzinnego, wzór sztywnych cech osobowości, zakorzenionych w zinternalizowanym wstydzie. Wstyd jest rezultatem zaniedbania. Zjawisko to dotyczy osób żyjących w systemie dysfunkcyjnym. Wynika z braku własnej tożsamości. Jest zanikiem własnej wewnętrznej rzeczywistości i uzależnieniem się od rzeczywistości zewnętrznej. Wskazuje na kryzys własnego „ja”. Pojawia się w sytuacji, gdy człowiek lokuje swoją tożsamość na zewnątrz swojej osoby, np. w innej osobie. Mając silne poczucie niskiej wartości, osoba współuzależniona przekracza własne granice w działaniu na rzecz innych osób. Nadmiernie stara się o ich miłość i uznanie. Ma niekiedy tendencję do wypalenia zawodowego (Bradshaw, 1994, s. 207).

W przypadku związków uczuciowych uzależniający czynnik, który tkwi w osobie uzależnionej, a nie w substancji, przybiera postać niepohamowanej potrzeby nawiązania, a następnie podtrzymywania więzi z określoną osobą. Istnieją cztery charakterystyczne cechy uzależnienia: 1. kompulsywność (przymus trwania w związku, pomimo cierpienia); 2. lęk (przed zerwaniem relacji); 3. objawy abstynencyjne (na skutek zerwania związku może pojawić się ból, w miejscach takich jak, np. klatka piersiowa, żołądek i brzuch płacz, zaburzenia snu, a także skłonność do irytacji, depresja, poczucie bezcelowości i przekonanie o konieczności powrotu do substancji, czyli osoby jako jedyne go środka zaradczego); 4. uczucie wyzwolenia i triumfu, następujące po wstępnym okresie cierpienia (Halpern, 2009, s. 16n).

Reasumując, warunkiem zaistnienia zjawiska uzależnienia od drugiej osoby jest pozostawanie w silnym emocjonalnie i destrukcyjnym związku. Podłożem rozwoju uzależnienia interpersonalnego jest dysfunkcyjna rodzina, która jako system funkcjonuje siłą wzajemnie sprzężonych ze sobą patologicznych oddziaływań. System, którego centrum jest jednostka uzależniona, wyznacza kierunki działania całej rodziny. Odczuwanie, myślenie i działanie wszystkich członków rodziny zależne jest od jej zachowań i nastrojów.

II. Prezentacja wyników badań własnych

1. Problem badań i postawione hipotezy

Problemem badawczym badań było znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy istnieje zależność między jakością związku małżeńskiego a uzależnieniem interpersonalnym. W celu sprawdzenia, czy oba zjawiska są ze sobą powiązane, postawiono następującą hipotezę główną: Istnieje zależność odwrotnie proporcjonalna między jakością związku małżeńskiego a stopniem uzależnienia interpersonalnego, to

znaczy, że im wyższa jakość związku małżeńskiego, tym niższy stopień uzależnienia interpersonalnego.

Postawiono również hipotezy szczegółowe:

Istnieje zależność wprost proporcjonalna między poczuciem własnej wartości a jakością związku małżeńskiego. Oznacza to, że im bardziej prawidłowe poczucie własnej wartości, tym wyższa jakość związku małżeńskiego.

Istnieje zależność wprost proporcjonalna między wiarą w bycie osobą kochaną a jakością związku małżeńskiego. Im bardziej bowiem człowiek wierzy w to, że jest osobą kochaną, tym wyższa jest jakość jego związku małżeńskiego.

Istnieje zależność odwrotnie proporcjonalna między sprawowaniem kontroli nad współmałżonkiem a jakością związku małżeńskiego. Im bardziej bowiem osoba kontroluje swojego małżonka, tym niższą jakość osiąga ich związek małżeński.

Przystępując do badań postawiono również szereg pytań badawczych:

- 1) Czy istnieją różnice między kobietami i mężczyznami w poziomie uzależnienia interpersonalnego?
- 2) Czy istnieją różnice między kobietami i mężczyznami w subiektywnym określaniu jakości związku małżeńskiego?
- 3) Czy kobiety silniej dążą do kontroli związku, niż mężczyźni?
- 4) Czy istnieje zależność między poszanowaniem własnych praw a jakością związku małżeńskiego?
- 5) Czy istnieje zależność między przejmowaniem odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka a jakością związku małżeńskiego?
- 6) Czy istnieje zależność między zmiennymi takimi, jak: wiek małżonków; ich poziom wykształcenia; miejsce zamieszkania; warunki materialne; czas stażu małżeńskiego; liczba posiadanych dzieci a poziomem uzależnienia interpersonalnego?
- 7) Czy istnieje zależność między zmiennymi takimi, jak: wiek małżonków; ich poziom wykształcenia; miejsce zamieszkania; warunki materialne; czas stażu małżeńskiego; liczba posiadanych dzieci a jakością związku małżeńskiego?
- 8) Czy istnieją różnice, rozbieżności między realną oceną jakości związku małżeńskiego a jej idealnym wyobrażeniem w percepcji małżonków?

2. Charakterystyka osób badanych

W ramach tych badań prezentowane zostaną wyniki 72 osób, - 36 małżeństw.

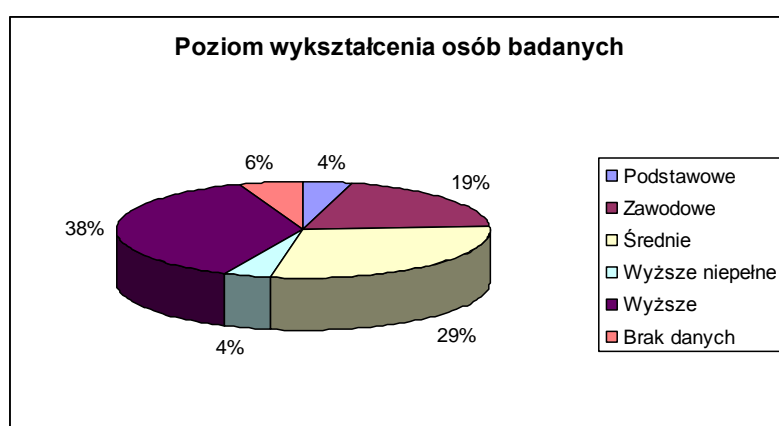
Osoby badane były w wieku od 38 lat do 80 lat, ze średnią wieku $M = 49,1$ lat (odchylenie standardowe $SD = 6,6$ lat).

W tabeli poniżej przedstawiono rozkład poziomu wykształcenia osób badanych.

Tabela 1. Rozkład poziomu wykształcenia osób badanych

Poziom wykształcenia osób badanych	Liczebność	Procent z ogółu
Podstawowe	3	4,17
Zawodowe	14	19,44
Średnie	21	29,17
Wyższe niepełne	3	4,17
Wyższe	27	37,50
Brak danych	4	5,56
Ogółem	72	100,00

Wykres 2. Rozkład poziomu wykształcenia osób badanych

Największą grupę wśród badanych stanowiły osoby z wyższym wykształceniem (38%, dodatkowo 4% osób badanych zadeklarowało wykształcenie wyższe niepełne, co podnosi udział grupy osób z wyższym wykształceniem do 42%). Na drugim miejscu znalazły się osoby ze średnim wykształceniem (29%), a na kolejnym osoby z wykształceniem zawodowym (blisko 1/5 badanych). Respondenci z wykształceniem podstawowym stanowili zaś 4%. Danych odnośnie do wykształcenia nie podało 6% badanych. Długość związku osób badanych liczyła od 8 lat do 38 lat, ze średnią $M = 23,6$ lat (odchylenie standardowe $SD = 5,6$ lat).

W badaniu brały udział małżeństwa z różną liczbą dzieci. W tabeli poniżej przedstawiono rozkład osób badanych pod względem liczby posiadanych dzieci.

Tabela 2. Rozkład liczby posiadanych dzieci osób badanych

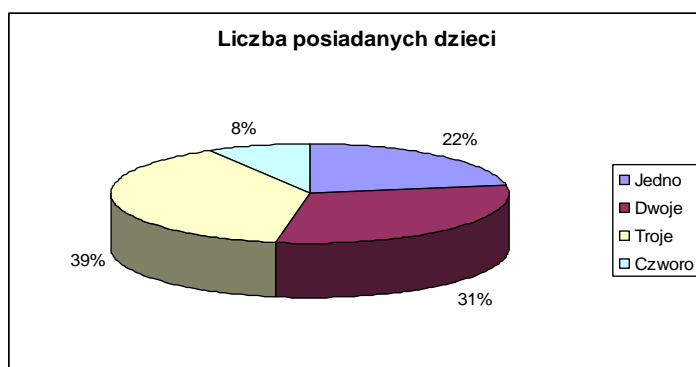
Liczba dzieci osób badanych	Liczebność	Procent z ogółu
Jedno	16	22,22
Dwoje	22	30,56
Troje	28	38,89
Czworo	6	8,33
Ogółem	72	100,00

Najliczniejszą grupę stanowiły małżeństwa z trojgiem dzieci (39%). W badanej grupie udział małżeństw z dwojgiem dzieci był nieco niższy i wyniósł 31%. Ponad 1/5

WOKÓŁ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I DYSFUNKCJI

(22%) stanowiły zaś małżeństwa posiadające jedno dziecko. Czworo dzieci posiadało zaledwie 4% badanych rodzin.

Wykres 3. Rozkład liczby posiadanych dzieci osób badanych

W tabeli poniżej przedstawiono rozkład osób

badanych pod względem miejsca zamieszkania.

Tabela 3. Rozkład miejsca zamieszkania osób badanych

Miejsce zamieszkania osób badanych	Liczebność	Procent z ogółu
Wieś	10	13,89
Mała miejscowość	18	25,00
Duża miejscowość	4	5,56
Miasto	40	55,56
Ogółem	72	100,00

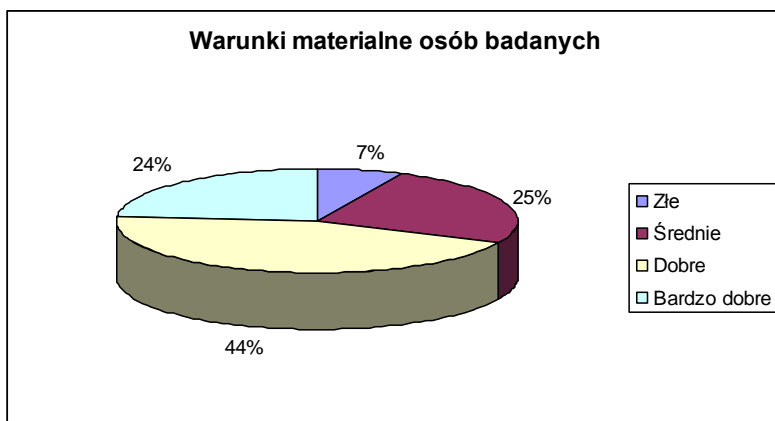
Zdecydowanie najwięcej osób biorących udział w badaniu mieszkało w mieście (55%). Następną grupę (25%) stanowiły osoby mieszkające w małej miejscowości. Na wsi mieszkało 14%, a w dużej miejscowości 6% badanych rodzin.

W tabeli poniżej przedstawiono rozkład osób badanych pod względem oceny warunków materialnych.

Tabela 4. Rozkład oceny warunków materialnych osób badanych

Warunki materialne osób badanych	Liczebność	Procent z ogółu
Złe	5	6,94
Średnie	18	25,00
Dobre	32	44,44
Bardzo dobre	17	23,61
Ogółem	72	100,00

Wykres 4. Rozkład oceny warunków materialnych osób badanych

Przeważającą grupą były małżeństwa, które swoje warunki materialne określiły jako dobre (44%). Kolejną grupę (25%) stanowiły osoby ze średnią oceną warunków materialnych swojej rodziny. 24% rodzin bardzo dobrze oszacowało swoje warunki materialne. Najmniej liczną grupę stanowiły zaś osoby negatywnie oceniające stan warunków zamieszkania (7%).

3. Charakterystyka metod badawczych

3.1. Skala Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych

Skala Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych (PWWWI) Marii Ryś (2008b) początkowo nazywała się Skalą Uzależnienia Interpersonalnego (SUIT). Jednak, aby nie sugerować występowania uzależnienia interpersonalnego u badanej osoby nazwa skali została zmieniona. Skala służy do badania osób, które poślubiły uzależnioną osobę lub też współmałżonek uzależnił się od alkoholu albo narkotyków w czasie trwania małżeństwa, a także jest pomocna w określaniu tych relacji, które określamy jako uzależnienie interpersonalne. Umożliwia badanie osób pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych oraz tych, które subiektywnie doświadczają deficyty wyniesione z okresu dzieciństwa. Skalą mogą być badane osoby, które w relacjach z innymi kierują się przede wszystkim zaspokajaniem potrzeb bliskich sobie dorosłych osób oraz przejmują za nie odpowiedzialność. Relacje te noszą miano uzależnionych, czyli takich, gdzie druga osoba staje się jedynym kryterium wyznaczającym poczucie własnej wartości, sensu swoich działań oraz realizacji potrzeb i oczekiwań (tamże, s. 4-5).

Pierwszy etap konstrukcji narzędzia diagnostycznego polegał na ustaleniu trafności twierdzeń, charakteryzujących osoby współuzależnione. Trafność każdego twierdzenia została ustalona metodą sędziów kompetentnych. W drugim etapie

przeprowadzono badania porównawcze dwóch 50-osobowych grup. Pierwszą z nich stanowiły osoby, które tworzyły prawidłowe relacje ze współmałżonkiem (mierzone Skalą Relacji Mażeńskich autorstwa Marii Ryś). Drugą grupę stanowiły natomiast osoby, które korzystały z terapii dla osób współzależnych. Rezultatem tego badania było usunięcie wszystkich twierdzeń, które nie różnicowały badanych grup (Ryś, 2008b).

W konstrukcji metody wykorzystano 42 twierdzenia, odpowiadające 5 poszczególnym skalom. Wyodrębniono następujące skale: 1. Obniżone poczucie własnej wartości; 2. Brak poszanowania własnych praw; 3. Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną; 4. Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka; 5. Kontrola innych (tamże, s. 10).

Przeprowadzono również analizę poszczególnych skal. Obliczono współczynniki alfa Cronbacha: 1 – 0,704; 2 – 0,696; 3 – 0,746; 4 – 0,759; 5 – 0,701 (tamże, s. 5).

Skala została sprawdzona w wielu badaniach dotyczących relacji interpersonalnych.

3.2. Zmodyfikowana Skala Jakości Związku Mażeńskiego

Pierwszą fazą konstrukcji Zmodyfikowanej Skali Jakości Związku Mażeńskiego były badania przeprowadzone Skalą Jakości Związku Mażeńskiego w 1994r., którymi objęto 500 osób dobranych w sposób losowy spośród małżeństw spełniających następujące warunki: wiek do 50 r. ż., posiadanie przynajmniej jednego dziecka, minimum 5 lat stażu mażeńskiego oraz posiadanie wykształcenia minimum zawodowego. Całość programu obejmowała ok. 800 otwartych i zamkniętych pytań, dotyczących małżeństwa i rodziny. Spośród 500 osób biorących udział w badaniu, wybrano dla określenia trafności metody 50 małżeństw, które subiektywnie oceniły swój związek jako bardzo udany lub jako nieudany. Podobnie zostały zakwalifikowane przez osoby badające, dzięki informacjom uzyskanym z obserwacji, rozmów i wywiadów. Rzetelność skali została sprawdzona na grupie 100 osób po upływie miesiąca. Wskaźnik rzetelności *r*-Pearsona wynosi 0,78. Kolejna faza konstrukcji narzędzia nastąpiła w 2005r., gdy do Skali została dodana część druga dotycząca oczekiwanej jakości związku mażeńskiego. Nazwa została wtedy zmieniona na Zmodyfikowaną Skalę Jakości Związku Mażeńskiego. Narzędzie składa się więc z dwóch zasadniczych części. Pierwsza część odnosi się do realnie ocenianej przez badanych jakości związku mażeńskiego. Druga natomiast – zawiera idealne wyobrażenie badanych o związku mażeńskim (Ryś, 2005, s. 4).

Skala składa się z 40 stwierdzeń, które powtarzają się w obu częściach. Twierdzenia zbudowane zostały na bazie wymiarów jakości związku mażeńskiego, do których należą: wzajemna miłość, akceptacja, tolerancja, szczerść, uczciwość, wierność, otwartość i życzliwość oraz wzajemne zaufanie i zrozumienie, jak również darzenie się szacunkiem, a także zdolność okazywania uczuć, poczucie szczęścia w małżeństwie, satysfakcja ze współżycia seksualnego, podobieństwo pod względem wartości i praktyk religijnych, zgodność w kwestiach materialnych, zadowolenie z udziału współmałżonka

w pracach domowych, akceptacja zainteresowań współmałżonka, zgodność charakterów, umiejętność rozwiązywania konfliktów, posiadanie dzieci zgodnie z obopólnymi oczekiwaniami, zbieżność w postawach rodzicielskich, znajomość płodności małżeńskiej, poczucie atrakcyjności współmałżonka, zadowolenie z jego pracy zawodowej, wiedza o małżeństwie przed jego zawarciem, zakres wspólnych tematów rozmów, świadomość jedności małżeńskiej, zbieżność istotnych poglądów i zgodność wobec ważnych norm moralnych, poczucie bliskości współmałżonka, poczucie zadowolenia z małżeństwa, poczucie wpływu na wewnętrzne ubogacenie małżonka, poczucie więzi ze współmałżonkiem oraz wiara w rozwój wzajemnej miłości i świadomość właściwego wyboru małżonka na partnera życiowego (tamże, s. 3-4).

3.3. Ankieta dla Małżonków

Ankieta dla Małżonków opracowana została w Instytucie Psychologii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie przez zespół studentów i doktorantów, prowadzony pod kierownictwem prof. UKSW dr hab. Marii Ryś. Ankieta została skonstruowana na potrzeby projektu badawczego na temat postaw małżonków i ich dzieci wobec ważnych zagadnień współczesnego życia.

Pytania postawione w ankiecie odnoszą się do rodziny własnej badanej osoby oraz jej rodziny pochodzenia. Ankieta wypełniana jest anonimowo. Zawarte informacje dotyczą płci, wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania, posiadanych dzieci oraz rodzaju wykonywanej pracy. Narzędzie umożliwia poznanie relacji panujących między małżonkami, rodzaju ewentualnie pojawiających się w rodzinie problemów, postaw przyjmowanych wobec swoich dzieci oraz subiektywnie odczuwanej satysfakcji z zawartego małżeństwa.

4. Analiza uzyskanych wyników badań

4.1. Ocena jakości związku małżeńskiego

Jednym z istotnych celów badań było określenie jakości związku małżeńskiego badanych osób. Wyniki zaprezentowano w tabeli nr 5.

Tabela 5. Statystyki opisowe dla oceny związku w podziale na kobiety i mężczyzn

Zmienna	Płeć osób badanych	Liczebność	Średnia	Odchylenie standardowe
Satysfakcja ze związku	Kobiety	36	0,79	0,19
	Mężczyźni	36	0,75	0,20
Realna ocena jakości związku	Kobiety	36	165,64	24,84
	Mężczyźni	36	168,56	23,71
Idealne wyobrażenie	Kobiety	36	184,81	34,85

WOKÓŁ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I DYSFUNKCJI

o związku	Mężczyźni	36	185,08	33,99
-----------	-----------	----	--------	-------

Analizy testem t-Studenta dostarczyły następujących wyników: satysfakcja ze związku: $t(70) = 0,78$; $p > 0,05$; realna ocena jakości związku: $t(70) = 0,51$; $p > 0,05$; idealne wyobrażenie o związku: $t(70) = 0,03$; $p > 0,05$. Powyższe wyniki wskazują, iż kobiety nie różniły się istotnie od mężczyzn pod względem satysfakcji ze związku, realnej oceny jakości związku oraz idealnego wyobrażenia o związku małżeńskim.

4.2. Poziom uzależnienia interpersonalnego

Dane uzyskane z pomocą Kwestionariusza - Poczucie Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych zamieszczone zostały w tabeli 6.

Tabela 6. Statystyki opisowe dla poziomu uzależnienia interpersonalnego

Uzależnienie interpersonalne	Płeć osób badanych	Liczebność	Średnia	Odchylenie standardowe
Obniżone poczucie własnej wartości	Kobiety	36	22,19	5,88
	Mężczyźni	36	19,83	6,05
Brak poszanowania własnych praw	Kobiety	36	18,67	6,91
	Mężczyźni	36	16,22	5,92
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	Kobiety	36	14,94	7,16
	Mężczyźni	36	14,31	6,07
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka	Kobiety	36	23,00	5,24
	Mężczyźni	36	22,97	5,79
Kontrola innych	Kobiety	36	16,28	5,56
	Mężczyźni	36	15,28	5,02

Analizując uzyskane wyniki można stwierdzić, że badane małżeństwa, osiągnęły we wszystkich wymiarach wyniki średnie lub niskie. Tak więc nie były to małżeństwa wykazujące uzależnienie interpersonalne. Analizy testem t-Studenta dostarczyły następujących wyników: *Obniżone poczucie własnej wartości*: $t(70) = 1,68$; $p > 0,05$; *Brak poszanowania własnych praw*: $t(70) = 1,61$; $p > 0,05$; *Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną*: $t(70) = 0,41$; $p > 0,05$; *Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka*: $t(70) = 0,02$; $p > 0,05$; *Kontrola innych*: $t(70) = 0,80$; $p > 0,05$. Powyższa

analiza testem t-Studenta nie wykazała istotnych statystycznie różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami pod względem poszczególnych skal uzależnienia interpersonalnego.

4.3. Poziom uzależnienia interpersonalnego oraz jakość związku małżeńskiego a zmienne demograficzne i społeczno-ekonomiczne

W ramach badań postanowiono sprawdzić, czy istnieje korelacja pomiędzy wiekiem a jakością związku oraz poziomem uzależnienia interpersonalnego.

Tabela 7. Współczynniki korelacji *r*-Pearsona pomiędzy wiekiem małżonków a zmiennymi dotyczącymi jakości związku oraz uzależnienia interpersonalnego

Zmienne	Współczynnik korelacji	Istotność
Jakość związku małżeńskiego		
Satysfakcja ze związku	-0,10	p > 0,05
Realna ocena jakości związku	-0,05	p > 0,05
Idealne wyobrażenie o związku	0,22	p > 0,05
Uzależnienie interpersonalne		
Obniżone poczucie własnej wartości	0,09	p > 0,05
Brak poszanowania własnych praw	-0,01	p > 0,05
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	0,03	p > 0,05
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka	0,22	p > 0,05
Kontrola innych	0,03	p > 0,05

Analizy korelacji *r*-Pearsona nie wykazały żadnych istotnych statystycznie związków pomiędzy wiekiem osób badanych a satysfakcją ze związku, realną oceną jakości związku, idealnym wyobrażeniem związku oraz poszczególnymi skalami uzależnienia interpersonalnego.

W ramach badań postanowiono także sprawdzić, czy istnieje korelacja pomiędzy poziomem wykształcenia a jakością związku oraz poziomem uzależnienia interpersonalnego.

WOKÓŁ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I DYSFUNKCJI

Tabela 8. Współczynniki korelacji ρ Spearmana pomiędzy poziomem wykształcenia małżonków a zmiennymi dotyczącymi jakości związku oraz uzależnienia interpersonalnego

Zmienne	Współczynnik korelacji	Istotność
Jakość związku małżeńskiego		
Satysfakcja ze związku	-0,02	$p > 0,05$
Realna ocena jakości związku	-0,07	$p > 0,05$
Idealne wyobrażenie o związku	0,18	$p > 0,05$
Uzależnienie interpersonalne		
Obniżone poczucie własnej wartości	-0,12	$p > 0,05$
Brak poszanowania własnych praw	-0,09	$p > 0,05$
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	0,03	$p > 0,05$
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka	0,13	$p > 0,05$
Kontrola innych	-0,17	$p > 0,05$

Analizy korelacji współczynnikiem ρ Spearmana nie wykazały istotnych statystycznie związków pomiędzy poziomem wykształcenia osób badanych a satysfakcją ze związku, realną oceną jakości związku, idealnym wyobrażeniem o związku oraz skalami uzależnienia interpersonalnego.

Tabela 9. Współczynniki korelacji r -Pearsona pomiędzy stażem małżeńskim a jakością związku

Zmienne	Współczynnik korelacji	Istotność
Jakość związku małżeńskiego		
Satysfakcja ze związku	0,05	$p > 0,05$
Realna ocena jakości związku	0,02	$p > 0,05$
Idealne wyobrażenie o związku	0,00	$p > 0,05$

Tabela 10a. Współczynniki korelacji *r*-Pearsona pomiędzy stażem małżeńskim a uzależnieniem interpersonalnym

Uzależnienie interpersonalne		
Obniżone poczucie własnej wartości	0,25	p > 0,05
Brak poszanowania własnych praw	0,19	p > 0,05
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	0,15	p > 0,05
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka	0,31	p < 0,05
Kontrola innych	0,14	p > 0,05

Analiza korelacji *r*-Pearsona wykazała istotny statystycznie związek pomiędzy długością związku a przejmowaniem odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka. Oznacza to, że im osoby są dłużej w związku, tym bardziej przejmują odpowiedzialność za uczucia i działania współmałżonka.

W ramach badań postanowiono także sprawdzić, czy istnieje korelacja pomiędzy liczbą dzieci a jakością związku oraz poziomem uzależnienia interpersonalnego.

Tabela 11. Współczynniki korelacji *r*-Pearsona pomiędzy liczbą dzieci a zmiennymi dotyczącymi jakości związku oraz uzależnienia interpersonalnego

Zmienne	Współczynnik korelacji	Istotność
Jakość związku małżeńskiego		
Satysfakcja ze związku	0,16	p > 0,05
Realna ocena jakości związku	0,25	p < 0,05
Idealne wyobrażenie o związku	-0,24	p < 0,05
Uzależnienie interpersonalne		
Obniżone poczucie własnej wartości	0,12	p > 0,05
Brak poszanowania własnych praw	0,08	p > 0,05
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	-0,03	p > 0,05
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka	0,15	p > 0,05
Kontrola innych	0,16	p > 0,05

WOKÓŁ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I DYSFUNKCJI

Analizy korelacji *r*-Pearsona wykazały istotny statystycznie związek pomiędzy liczbą posiadanych dzieci a realną oceną jakości związku (i jest to zależność wprost proporcjonalna) oraz idealnym wyobrażeniem związku (i jest to zależność odwrotnie proporcjonalna). Oznacza to, że im osoby mają więcej dzieci, tym wyżej oceniają jakość swojego związku, z drugiej jednak strony im mniejsza liczba posiadanych przez małżonków dzieci tym bardziej badani małżonkowie określają swój związek jako związek idealny.

Tabela 12. Współczynniki korelacji *rho* Spearmana pomiędzy miejscem zamieszkania osób badanych a zmiennymi dotyczącymi jakości związku oraz uzależnienia interpersonalnego

Zmienne	Współczynnik korelacji	Istotność
Jakość związku małżeńskiego		
Satysfakcja ze związku	-0,06	$p > 0,05$
Realna ocena jakości związku	0,01	$p > 0,05$
Idealne wyobrażenie o związku	-0,01	$p > 0,05$
Uzależnienie interpersonalne		
Obniżone poczucie własnej wartości	-0,01	$p > 0,05$
Brak poszanowania własnych praw	-0,02	$p > 0,05$
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	0,03	$p > 0,05$
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka	0,01	$p > 0,05$
Kontrola innych	-0,06	$p > 0,05$

Analizy korelacji *rho* Spearmana nie wykazały istotnych statystycznie związków pomiędzy miejscem zamieszkania osób badanych a satysfakcją ze związku, oceną jakości związku, wyobrażeniem idealnego związku oraz skalami uzależnienia interpersonalnego.

Kolejne badania dotyczyły określenia tego, czy istnieje korelacja pomiędzy warunkami materialnymi a jakością związku oraz poziomem uzależnienia interpersonalnego.

Tabela 13. Współczynniki korelacji ρ Spearmana pomiędzy oceną warunków materialnych małżonków a zmiennymi dotyczącymi jakości związku oraz uzależnienia interpersonalnego

Zmienne	Współczynnik korelacji	Istotność
Jakość związku małżeńskiego		
Satysfakcja ze związku	0,13	$p > 0,05$
Realna ocena jakości związku	-0,04	$p > 0,05$
Idealne wyobrażenie o związku	0,10	$p > 0,05$
Uzależnienie interpersonalne		
Obniżone poczucie własnej wartości	-0,11	$p > 0,05$
Brak poszanowania własnych praw	0,04	$p > 0,05$
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	0,03	$p > 0,05$
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka	0,14	$p > 0,05$
Kontrola innych	-0,07	$p > 0,05$

Analizy korelacji ρ Spearmana nie wykazały istotnych statystycznie związków pomiędzy oceną warunków materialnych osób badanych a satysfakcją ze związku, realną oceną jakości związku, idealnym wyobrażeniem o związku oraz skalami uzależnienia interpersonalnego.

4.5. Wzajemne zależności

Istotnym etapem badań było poszukiwanie zależności pomiędzy badanymi zmiennymi. Uzyskane wyniki zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 14a. Współczynniki korelacji r -Pearsona pomiędzy zmiennymi Skali Jakości Związku Małżeńskiego oraz zmiennymi Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych

Zmienne	Satysfakcja ze związku	Realna ocena jakości związku	Idealne wyobrażenie o związku	Obniżone poczucie własnej wartości	Brak poszanowania własnych praw	Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania małżonka	Kontrola innych
Satysfakcja ze związku	-	0,70*	0,02	0,03	0,07	-0,31*	0,07	0,09

WOKÓŁ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I DYSFUNKCJI

Tabela 14b. Współczynniki korelacji *r*-Pearsona pomiędzy zmiennymi Skali Jakości Związku Małżeńskiego oraz zmiennymi Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych

Zmienne	Satysfakcja ze związku	Realna ocena jakości związku	Idealne wyobrażenie o związku	Obniżone poczucie własnej wartości	Brak poszanowania własnych praw	Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania małżonka	Kontrola innych
Realna ocena jakości związku	0,70*	-	0,11	-0,03	0,00	-0,37*	0,12	0,11
Idealne wyobrażenie o związku	0,02	0,11	-	-0,10	-0,16	-0,21	-0,10	-0,24*
Obniżone poczucie własnej wartości	0,03	-0,03	-0,10	-	0,72*	0,54*	0,73*	0,64*
Brak poszanowania własnych praw	0,07	0,00	-0,16	0,72*	-	0,50*	0,42*	0,45*
Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną	-0,31*	-0,37*	-0,21	0,54*	0,50*	-	0,38*	0,42*
Przejmowanie odpowiedzialności za uczucia i działania małżonka	0,07	0,12	-0,10	0,73*	0,42*	0,38*	-	0,59*
Kontrola innych	0,09	0,11	-0,24*	0,64*	0,45*	0,42*	0,59*	-

Wyniki: * $p < 0,05$; pozostałe $p > 0,05$

Analizy korelacji współczynnikiem *r*-Pearsona wykazały istotne statystycznie związki pomiędzy poziomem satysfakcji ze związku a realną oceną jakości związku i brakiem wiary w to, że jest się osobą kochaną. Oznacza to, że im osoby odczuwały większą satysfakcję ze związku, tym wyżej oceniały jakość swojego związku oraz miały większą wiarę w to, że są osobą kochaną. Analizy korelacji wykazały również istotny statystycznie związek pomiędzy oceną jakości związku a brakiem wiary w to, że jest się osobą kochaną. Oznacza to, że im osoby lepiej oceniały jakość związku, tym miały większą wiarę w to, że są osobą kochaną.

Badania wykazały również istotny statystycznie związek pomiędzy idealnym wyobrażeniem o związku a kontrolą innych. Oznacza to, że jeśli osoby osiągały wyższe wyniki w skali dotyczącej idealnego wyobrażenia o związku, wykazywały się jednocześnie mniejszą kontrolą wobec innych.

Analizy korelacji dowiodły również dodatnie związki pomiędzy poszczególnymi skalami w Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych. Oznacza to, że im bardziej dana osoba ma obniżone poczucie własnej wartości tym bardziej cechują ją brak poszanowania własnych praw, brak wiary, że jest się osobą kochaną, a także

bardziej osoba ta przejmuje odpowiedzialność za uczucia i działania współmałżonka. Z badań tych wynika także, że im niższy poziom poczucia własnej wartości tym większa kontrola współmałżonka.

Badania wskazują także na to, że brak poszanowania własnych praw współwystępuje z brakiem wiary w to, że się jest osobą kochaną oraz z przejmowaniem odpowiedzialności za działania i uczucia innych, a także z kontrolą współmałżonka.

Brak wiary w to, że się jest osobą kochaną wiąże się z przejmowaniem odpowiedzialności za współmałżonka i z potrzebą kontrolowania go.

4.6. Psychologiczna analiza i interpretacja uzyskanych wyników badań

Badania zaprezentowane w niniejszym artykule potwierdziły, że istnieje zależność wprost proporcjonalna między wiarą w bycie osobą kochaną a jakością związku małżeńskiego. Im bardziej bowiem człowiek wierzy w to, że jest osobą kochaną, tym wyższa jest jakość jego związku małżeńskiego; – istnieje też zależność odwrotnie proporcjonalna między sprawowaniem kontroli nad współmałżonkiem a jakością związku małżeńskiego. Im bardziej bowiem osoba kontroluje swojego małżonka, tym niższą jakość osiąga ich związek małżeński.

Tak więc im bardziej człowiek wierzy w to, że jest osobą kochaną, tym wyższa jest jakość jego związku małżeńskiego. Zachodzi bowiem ujemna korelacja między satysfakcją ze związku ze Skali Jakości Związku Małżeńskiego a podskalą „Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną” w Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych. Oznacza to, że im badani bardziej wierzyli w to, że są osobami kochanymi, tym wyższą czerpali satysfakcję ze związku.

Istnieje również ujemna korelacja między realną oceną jakości związku ze Skali Jakości Związku Małżeńskiego a podskalą „Brak wiary w to, że jest się osobą kochaną” w Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych. Oznacza to, że im badani bardziej wierzyli w to, że są osobami kochanymi, tym wyższa była realna ocena jakości ich małżeństw. Wydaje się więc, że pewność w odczuwaniu miłości ze strony najbliższej osoby jest istotnym elementem wysokiej jakości związku małżeńskiego. Tam, gdzie potrzeba bycia kochanym zaspokajana jest przekonaniem o byciu potrzebnym lub niezbędnym w życiu małżonka, miłość zlewa się z litością i poświęcaniem dla jego dobra. W świetle niniejszych badań sytuacja taka czyni związek daleki od satysfakcjonującego.

Badania niniejsze w zakresie poczucia bycia kochanym, a więc w zakresie szeroko pojętego wymiaru miłości małżeńskiej znajdują swoje potwierdzenie w licznych zarówno krajowych, jak i zagranicznych analizach naukowych (por. np.: Brichler i in., 1975; Gottman, 1979; Levinger, 1964; za: Wojciszke, 2005, s. 149; Ziemska, 1975; Braun-Gakowska, 1985, 1992, 2008; Rostowski, 1986, 1987; Janicka, Niebrzydowski, 1994; Trawińska, 1997; Ryś, 1999, 2008; Wojciszke, 2005; Zarembowie, 2007; Plopa, 2008; Pulikowski, 2008). Badacze zgodnie dowodzą, iż doniosłe znaczenie dla jakości małżeństwa ma wzajemna miłość małżonków. Jan Rostowski (1986) wskazuje, iż miłość jest podstawowym wymiarem dobranego związku oraz gwarantem autentycznego szczęścia małżeńskiego.

Niniejsze badania potwierdziły również zależność odwrotnie proporcjonalną między sprawowaniem kontroli nad innymi, w tym także nad współmałżonkiem a jakością związku małżeńskiego, co oznacza, że im bardziej osoba kontroluje swojego małżonka, tym niższą jakość osiąga ich związek małżeński. Dowiodła tego ujemna korelacja między idealnym wyobrażeniem o związku ze Skali Jakości Związku Małżeńskiego a podskalą Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych „Kontrola innych”. Zależność ta oznacza, że wraz ze wzrostem idealnego wyobrażenia o związku małżeńskim maleje kontrola wobec współmałżonka, a zatem można przyjąć, iż wysoka jakość związku małżeńskiego koreluje z niskim stopniem kontroli.

Wzmocniona kontrola bliskiej osoby jest rekompensatą za poczucie braku bezpieczeństwa w związku małżeńskim (Ryś, 2005, s. 10). Osoba nadmiernie kontrolująca partnera stara się znać o nim jak najwięcej szczegółów, w tym także nieistotnych, a w sytuacji nawet krótkiej z nim rozłąki, odczuwa niepokój, napięcie i zdenerwowanie. Ma niejako obsesję na punkcie swojego partnera. Powoduje to liczne nieporozumienia i kłótnie w związku, a więc obniża jakość małżeństwa. W świetle niniejszych badań wydaje się zatem, iż jakość związku małżeńskiego wzmacnia postawa pełna zaufania do małżonka, a więc postawa wolna od nadmiernej kontroli.

Zgodnie z wynikami badań walidacyjnych obu Skal, badania wykazały również istnienie silnych, istotnie statystycznych korelacji między wszystkimi podskalami wewnątrz Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych oraz między satysfakcją ze związku a realną jego oceną przez małżonków w Skali Jakości Związku Małżeńskiego.

W tych badaniach nie potwierdziła się hipoteza zakładająca odwrotna zależność między obniżonym poczuciem własnej wartości a jakością związku małżeńskiego. Jedną z przyczyn braku tego typu zależności może być fakt, że badani małżonkowie były to osoby o mało zróżnicowanym, średnim lub niskim poziomie uzależnienia interpersonalnego. Badania w tym zakresie wymagają zatem głębszej analizy.

Analizy korelacji dowiodły również związku pomiędzy poszczególnymi skalami w Skali Poczucia Własnej Wartości w Relacjach Interpersonalnych. Oznacza to, że im bardziej dana osoba ma obniżone poczucie własnej wartości tym bardziej cechują ją brak poszanowania własnych praw, brak wiary, że się jest osobą kochaną, a także bardziej osoba ta przejmuje odpowiedzialność za uczucia i działania współmałżonka. Z badań tych wynika także, że im niższy poziom poczucia własnej wartości tym większa kontrola współmałżonka. Badania wskazują także na to, że brak poszanowania własnych praw współwystępuje z brakiem wiary w to, że się jest osobą kochaną oraz z przejmowaniem odpowiedzialności za działania i uczucia innych, a także z kontrolą współmałżonka. Brak wiary w to, że się jest osobą kochaną wiąże się z przejmowaniem odpowiedzialności za współmałżonka i z potrzebą kontrolowania go.

Niniejsze badania dały również odpowiedzi na szereg postawionych pytań badawczych.

W literaturze przedmiotu wielokrotnie podkreśla się różnice międzypłciowe (por. np.: Wisłocka, 1985; Sujak, 1988; Zienkiewicz, 1988; Ryś, 1999; Eldredge, 2005; Wojciszke, 2005; Zarembowie, 2007; Pulikowski, 2008). Michalina Wisłocka (1985) wskazuje na różnice w przeżywaniu seksualności. Jan Rostowski (1986) dowodzi zmienności dynamiki stosunków seksualnych małżonków wraz długością ich stażu małżeńskiego w porównaniu grupy żon i mężów. Podobnie jak pozostali autorzy, Maria Ryś (1999) zwraca uwagę na istnienie wielu różnic psychicznych, występujących pomiędzy kobietami i mężczyznami. Sugerując się tymi danymi, należało by się spodziewać istotnych różnic między małżonkami w poziomie ich uzależnienia interpersonalnego oraz oceny jakości związku małżeńskiego. Analiza porównawcza grupy kobiet i mężczyzn nie wykazała jednak istnienia statystycznie istotnych różnic międzypłciowych w zakresie badanych zmiennych. Wyniki powyższe można tłumaczyć niską liczebnością oraz dużą jednorodnością grupy badawczej.

Badania nie wykazały faktu, by kobiety silniej dążyły do kontroli w związku niż mężczyźni. Potwierdzają to niejako wyniki badań przedstawione w literaturze przedmiotu (Walker, 1979, za: Rothenberg, 2003, s. 777; Rothenberg, 2003; Ben-Ari, Winstok, Eisikovits, 2003; Mellibruda, 1999; Skłodowski, 2003; Ryś, 2008a), w których udowodnione jest, iż silna kontrola sprawowana przez mężczyzn nad ich partnerkami przyjmuje często formę przemocy domowej.

W badaniach niniejszych nie wykazano związku między poszanowaniem własnych praw ani przejmowaniem odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka a jakością związku małżeńskiego.

W analizie korelacyjnej zmiennych demograficznych oraz społeczno-ekonomicznych takich, jak: wiek małżonków, ich poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania oraz warunki materialne, czas stażu małżeńskiego i liczba posiadanych dzieci a poziomem uzależnienia interpersonalnego wykazano istotną statystycznie zależność między stażem małżeńskim a przejmowaniem odpowiedzialności za uczucia i działania współmałżonka. Oznacza to, że im osoby są dłużej w związku, tym bardziej przejmują odpowiedzialność za uczucia i działania partnera. Prawdopodobnie ma to związek z obopólnymi, różnymi zobowiązaniami, np. z odpowiedzialnością wobec dzieci oraz dalszej rodziny, czy zobowiązaniami finansowymi. Długość związku w pewnym stopniu dodatnio koreluje z uzależnieniem interpersonalnym, pogłębiając jego poziom. W analizie korelacyjnej zmiennych demograficznych oraz społeczno-ekonomicznych takich, jak: wiek małżonków, ich poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania oraz warunki materialne, czas stażu małżeńskiego i liczba posiadanych dzieci a jakością związku małżeńskiego wykazano dwie statystycznie istotne zależności.

Po pierwsze, wykazano dodatnią, istotną statystycznie zależność między liczbą dzieci a realną oceną jakości związku. Oznacza to, że im osoby mają więcej dzieci, tym wyższa jest jakość ich związku w ich realnej ocenie, a więc innymi słowy, jeśli posiadają więcej dzieci, tym lepiej realnie oceniają swój związek.

Po drugie, wykazano również ujemną, istotną statystycznie korelację między liczbą wychowywanych dzieci a idealnym wyobrażeniem o związku. Oznacza to, że

małżonkowie z mniejszą liczbą dzieci wyżej określają idealne wyobrażenie dotyczące swojego związku.

Istnieją badania, które wskazują, iż poziom satysfakcji z małżeństwa pozostaje w niewielkim stopniu uzależniony od radzenia sobie z zadaniami zewnętrznymi, tj. wychowanie dzieci lub bezpieczeństwo finansowe rodziny. Decydujące znaczenie ma natomiast utrzymanie wewnętrznej spójności pary, pozytywne, wzajemnie wspierające działania oraz unikanie negatywnych zachowań i uczuć, czyli utrzymanie satysfakcjonującego poziomu intymności (Brichler i in., 1975; Gottman, 1979; Levinger, 1964; za: Wojciszke, 2005, s. 149). Analizy korelacyjne częściowo potwierdzają się z wyżej wymienionymi badaniami, nie wykazując zależności między statusem ekonomicznym małżeństw oraz miejscem ich zamieszkania a jakością związku. Wykazały jednak związek liczby dzieci z jakością małżeństwa.

Niniejsze badania pozostają również w zgodzie z literaturą psychologiczną, w której pewna grupa badań nie wykazuje istotnie statystycznej zależności pomiędzy wiekiem małżonków ani poziomem wykształcenia a jakością ich małżeństwa. Należy jednak podkreślić, iż literatura przedmiotu wskazuje na rozbieżność wyników badań odnośnie do homogamii małżonków i jakości ich związku. Istnieją badania, które prezentują wprost proporcjonalną zależność pomiędzy wielowymiarowym podobieństwem między małżonkami (np. w zakresie wykształcenia, wieku, pochodzenia społecznego i atrakcyjności fizycznej małżonków) a odczuwaną przez nich satysfakcją małżeńską, (por. np.: Levinger, 1979; Rostowski, 1987; Garrison, Anderson, Reed, 1968, za: Ryś, 1999, s. 103). Inne badania kładą natomiast nacisk na związek jakości małżeństwa z aktywnością małżonków na rzecz jego dobra, nie wykazując statystycznie istotnych korelacji pomiędzy jakością związku a różnicami intelektualnymi (np. w wykształceniu) małżonków (por. np.: Braun-Gałkowska, 1985; Nias, 1979; za: Wojciszke, 2005; Laskowski, 1987; Berscheid, Walster, 1978; Romer, Bergson, 1979; Walster, Aronson, Abrahams, Rottmann, 1971, za: Ryś, 1999, s. 102; Plopa, 2008).

Zagadnienie jakości związku jest rozległym tematem, a zaprezentowane badania nie wyczerpują jego zakresu. Uzależnienie interpersonalne jest aktualnym i poważnym problemem psychicznym wielu osób uwikłanych w destrukcyjną relację z partnerem. Dlatego też warto kontynuować i pogłębiać badania z dziedziny psychologii relacji międzyludzkich, w tym również jakości małżeństwa. Cenne i ciekawe mogłyby się okazać badania poruszające tematykę bliskości i jakości małżeńskiej oraz poczucia koherencji i uzależnienia interpersonalnego, a także wszelkie badania, których celem byłoby znalezienie nowych i skutecznych metod terapeutycznych stosowanych w pracy z osobami uzależnionymi interpersonalnie.

Bibliografia

- Beattie, M. (1994). *Koniec współuzależnienia*. Poznań: Media Rodzina.
- Ben-Ari, A., Winstok, Z., Eisikovits, Z. (2003): Choice Within Entrapment and Entrapment Within Choice: The Challenge Facing Battered Women Who Stay. *Families in Society*. 84, 4.

- Milwaukee, USA: ProQuest Social Science Journals, s. 539-546. Bradshaw, J. (1994). *Zrozumieć rodzinę*. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości, PTP.
- Braun-Gałkowska, M. (1992). *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Cierpiątkowska, L. (1998). Współzależnienie – choroba, zaburzenie osobowości, czy wzorzec zachowania? W: B. Waligóra (red.), *Elementy psychologii klinicznej*. T. V. Poznań: Wydawnictwo UAM, s. 75-93.
- Cieślak, K. (1989). Polska Wersja Skali G. B. Spaniera służąca do pomiaru jakości związku małżeńskiego (DAS). *Przegląd Psychologiczny*. T. XXXII, 4, s. 1042-1049.
- Dziewiecki, M. (2000). Red. *Nowe przesłanie nadziei*. Warszawa: PARPA.
- Forward, S. (1992). *Toksyczni rodzice*. Warszawa: J. Santorski & Co Agencja Wydawnicza.
- Halpern, H., M. (2009). *Uzależnienie od partnera*. Seria Psychologia. Gliwice: Wydawnictwo HELION.
- Hemflet, R., Minirth, F., Meier, P. (2004). *Miłość to wybór*. Poznań: Wydawnictwo W drodze.
- Holmes, J. (2007). *John Bowlby. Teoria przywiązania*. Gdańsk: GWP.
- Janicka, I., Niebrzydowski, L. (1994). *Psychologia małżeństwa*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Lee, G. R. (1988). Marital satisfaction in Later Life: The Effects of Nonmarital Roles. *Journal of the Marriage and the Family*. 50, s. 775 – 783.
- Lewis R. A., Spanier, G. B. (1979). Theorizing about the Quality and Stability of Marriage. *Contemporary Theories about the Family Research-Based Theories*. Vol. 1. Red. W. R. Burr et al. New York, s. 276.
- Levinger, G. (1979). A Social Exchange View on the Dissolution. An Integrative Review. *Journal of Marriage and the Family*. 27, s. 169-191.
- Majchrzyk-Mikuła, J. (2006). *Konsekwencje związku z osobą uzależnioną od alkoholu: współzależnienie*. Warszawa: PARPA
- Margasiński, A. (2010). *Rodzina alkoholowa z uzależnionym w leczeniu*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Mellibruda, J. (1999). *Psychologiczna analiza funkcjonowania alkoholików i członków ich rodzin. Podsumowanie badań realizowanych w latach 1989-1990. Studia psychologiczne nad funkcjonowaniem osób z problemami alkoholowymi i metodami ich terapii*. Tom II, Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia, PTP.
- Mellody, P. (2008). *Toksyczne związki*. Warszawa: Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza.
- Nęcki, Z. (1990). *Wzajemna atrakcyjność*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Płopa, M. (2008). *Psychologia rodziny: teoria i badania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Rogers, S. J., May, D. C. (2003). Spillover Between Marital Quality and Job Satisfaction: Long-Term Patterns and Gender Differences. W: *Journal of the Marriage and the Family*. 65, s. 482-495.
- Rostowski, J. (1986). *Poziom podobieństwa cech osobowości partnerów jako uwarunkowanie dobrego związku małżeńskiego*. Zeszyty Naukowe. Rozprawy i monografie. Nr 74. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Rostowski, J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: PWN
- Rothenberg, B. (2003). We don't have time for social change. Cultural Compromise and the Battered Woman Syndrome. W: *Gender & Society*. 17, 5, s. 771-787.

- Ryś, M. (2008a). *Rodzinne uwarunkowania psychospołecznego funkcjonowania Dorosłych Dzieci Alkoholików*. Warszawa: PWN.
- Ryś, M. (2008b). *Skala Uzależnienia Interpersonalnego*. Pracownia Testów Psychologicznych, Instytut Psychologii. Warszawa: UKSW.
- Ryś, M. (2005). *Zmodyfikowana Skala Jakości Związku Matżeńskiego*. Pracownia Testów Psychologicznych, Instytut Psychologii. Warszawa: UKSW.
- Ryś, M., Wódz, E. (2003). Role podejmowane w rodzinie alkoholowej a struktura potrzeb u dorosłych dzieci alkoholików. *Studia Psychologica*. Nr 4. Warszawa: UKSW, s. 107-122.
- Ryś, M. (1999). *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: CMPP-P.
- Ryś, M. (1996). Jakość małżeństwa a komunikowanie się i sposoby rozwiązywania wzajemnych konfliktów. *Problemy Rodziny*. Nr 4, s. 5-8.
- Ryś, M. (1994). Jakość i trwałość małżeństwa. Propozycja skali. W: *Problemy Rodziny*. Nr 4, s. 19-24.
- Słownik Współczesnego Języka Polskiego* (1996). Dunaj, B. (red.). Warszawa: Wydawnictwo WILGA, s. 337 i 495.
- Słownik Języka Polskiego* (1988). Szymczak, M. (red.). T. 1 i 2. Warszawa: PWN, s. 820, 100.
- Sobolewska, Z. (2001). Wprowadzenie. W: M. Kisiel, *Zajęcia psychoedukacyjne dla współuzależnionych*. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia, PTP, s. 5-15.
- Sobolewska, Z., Mellibruda, J. (1997). Koncepcje i terapia współuzależnienia. *Alkoholizm i Narkomania*, 3/28, s. 24.
- Sztander, W. (2006a). *Poza kontrolą*. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia. PTP.
- Sztander, W. (2006b). *Pułapka współuzależnienia*. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia, PTP.
- Sztander, W. Instytut Psychologii Zdrowia. Współuzależnienie. Dostępne: 14.01.2009:
<http://www.psychologia.edu.pl/index.php?dz=sownik&op=spis&id=206>
- Tokarczyk, E. (1999). Małżeństwo i rodzina w świetle prawa. W: K. Ostrowska, M. Ryś (red.), *Wychowanie do życia w rodzinie*. Warszawa: CMPP-P MEN, s. 72-99.
- Trawińska, M. (1997). *Bariery małżeńskiego sukcesu*. Warszawa: Książka i Wiedza. Wobiz, A. (2001). *Współuzależnienie w rodzinie alkoholowej*. Warszawa: Wydawnictwo Akuracik.
- Woititz, J. G. (1994). *Małżeństwo na lodzie*. Warszawa: Instytut Psychologii Zdrowia, PTP.
- Wojciszke, B. (2005). *Psychologia Miłości*. Gdańsk: GWP.
- Woronowicz, B. T. (2009). *Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia*. Poznań: Media Rodzina. Warszawa: Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA.
- Współuzależnienie. Instytut Psychologii Zdrowia. Dostępne: 14.01.2009:
<http://www.psychologia.edu.pl/index.php?dz=sownik&op=spis&id=206>.
- Zaworska-Nikoniuk, D. (2000). Zjawisko współuzależnienia w rodzinie. W: A. Margasiński, B. Zajęcka, (red.) *Psychopatologia i psychoprofilaktyka*. Kraków: Oficyna Wyd Impuls.
- Ziemska, M. (1975). *Rodzina a osobowość*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Zubrzycka-Nowak, M., Czym jest uzależnienie od drugiej osoby? Dostępne: 25.01.2008:
<http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=111>